herpy

LEGWANY

Bazyliszek płatkogłowy

Basiliscus basiliscus

Basiliscus basiliscus to smukła, szybka jaszczurka z lasów nad rzekami i strumieniami Ameryki Środkowej i północnej części Ameryki Południowej, z długim ogonem, wysokimi grzebieniami u samca i zdolnością biegania na dwóch nogach po powierzchni wody. Osiąga 45-80 cm, jest aktywna w dzień i wszystkożerna, wymaga wysokiego, wilgotnego terrarium z częścią wodną, wieloma kryjówkami i UVB. Jest płochliwa i nie nadaje się do brania na ręce.

Rodzina: Corytophanidae Nazwa angielska: Common Basilisk Dawna nazwa: *Basiliscus americanus; Basiliscus barbouri; Basiliscus guttulatus; Basiliscus mitratus; Lacerta basiliscus; Lophosaura goodridgii*

NAJWAŻNIEJSZE FAKTY

ZWIERZĘ

Wielkość dorosłego osobnika	**45-80 cm** długość całkowita z ogonem
Waga	**200-500 g**
Długość życia	**6-10 lat**
Aktywność	**Za dnia**
Tryb życia	**Nadrzewny, naziemny i półwodny**
Środowisko	**Suchy las, las deszczowy i mokradła**
Trudność	**Średnio zaawansowany**

HODOWLA

Min. terrarium	**120 × 60 × 120 cm** D × S × W dla 1 dorosłego osobnika
Temperatura w dzień	**25-30 °C**
Miejsce wygrzewania	**35-40 °C**
Temperatura w nocy	**23-26 °C**
Wilgotność	**60-80%**
Woda	**Część wodna**
UVB	**Niezbędne** Strefa Fergusona 2
Pokarm	**Owady, owoce i kręgowce**
Utrzymanie	**Pojedynczo, w parach lub jeden samiec z kilkoma samicami**

ROZMNAŻANIE

Rozmnażanie	**Jajorodny**
Dojrzałość płciowa	**10-24 miesięcy**
Wielkość zniesienia	**2-20 jaj**
Zniesienia w roku	**1-5**
Inkubacja	**56-90 dni** przy 28-31 °C

OCHRONA I FORMALNOŚCI

CITES	**Niewymieniony**
Załącznik unijny	**Niewymieniony**
IUCN	**Najmniejszej troski (LC)**

O gatunku

Basiliscus basiliscus to smukła, nisko zbudowana jaszczurka o długich palcach, ostrych pazurach i bardzo długim ogonie, który stanowi 70-75 % całkowitej długości. Ubarwienie jest brązowe, oliwkowozielone lub brązowozłote z ciemniejszymi poprzecznymi pasami i dwoma jasnymi, kremowymi do żółtych pasami wzdłuż wargi górnej i boków. Młode osobniki są bardziej kontrastowe i mają trzy podłużne paski na gardle. W każdym wieku oczy są brązowe do brązowozłotych.

Samce są większe od samic i mają wysoki, spiczasty grzebień na głowie oraz przypominający żagiel grzebień na grzbiecie i ogonie, podparty wydłużonymi wyrostkami kręgów. Samicom brakuje dużych grzebieni. Grzebień rośnie z wiekiem i nie występuje u małych młodych. Dorosłe osobniki mierzą łącznie 45-80 cm, a większą część tej długości stanowi ogon. Masa ciała wynosi około 200-500 g. Samo ciało (od pyska do kloaki) osiąga do 20-25 cm.

Gatunek ma szerokie tylne stopy z frędzlami ze zwiniętych łusek wzdłuż palców. Gdy zwierzę ucieka po wodzie, prostuje się na tylnych nogach, a frędzle rozkładają się, dzięki czemu stopy chwytają powietrze. Małe osobniki potrafią przebiec 20 metrów lub więcej po powierzchni wody, natomiast duże toną po kilku metrach i dalej płyną lub nurkują.

U tego gatunku opisano partenogenezę (rozmnażanie bez udziału samca). Został opisany przez Karola Linneusza w 1758 roku pod nazwą *Lacerta basiliscus* i jest gatunkiem typowym rodzaju *Basiliscus*. Łatwo go pomylić z *Basiliscus vittatus*, który ma łuski brzuszne z kilem, bardziej spiczasty grzebień na głowie i tylko jeden jasny pas na każdym boku. *Basiliscus plumifrons* jest zielony i ma podwójny grzebień na głowie.

Występowanie i środowisko

Basiliscus basiliscus żyje po pacyficznej stronie Kostaryki i w Panamie, a dalej w północnej i zachodniej Kolumbii aż po północno-zachodnią Wenezuelę. W Kolumbii występuje od nadmorskich nizin do wysokości około 1 200 m. Starsze doniesienia z południowo-zachodniej Nikaragui nie zostały potwierdzone, a populacja w Gujanie została introdukowana.

> **Naturalny zasięg:** Kostaryka, Panama, Kolumbia i Wenezuela.

ŚRODOWISKO

Gatunek zamieszkuje lasy nizinne, zarówno wilgotne, jak i suche, niemal zawsze w pobliżu rzek, strumieni i innych cieków. Jest pospolity i w zachodniej części Kostaryki uchodzi za jedną z najczęściej spotykanych dużych jaszczurek. Zasięg wysokościowy wynosi 0-600 m na większości obszaru, a w Kolumbii jest wyższy.

Dzień upływa na żerowaniu, wygrzewaniu się i odpoczynku na brzegu wody, głównie na ziemi i w niskich zaroślach. W nocy zwierzęta śpią na gałęziach, często wysoko, nawet do około 20 m nad ziemią. W razie zagrożenia uciekają po wodzie lub nurkują. Samce są terytorialne, prezentują się kiwaniem głową i przeganiają mniejsze samce, przez co wiele samców przystępuje do rozrodu dopiero w wieku trzech-czterech lat.

Dieta jest szeroka: stawonogi, małe jaszczurki, węże, ptaki, ssaki, ryby, krewetki słodkowodne i sporadycznie żaby, ale również kwiaty i owoce. Udział pokarmu roślinnego rośnie z wiekiem, a młode są bardziej owadożerne. Samica sama wykopuje dołek na jaja i potem go zasypuje.

Hodowla

TERRARIUM

Dorosłe zwierzę potrzebuje wysokiego terrarium o wymiarach co najmniej 120 × 60 × 120 cm (długość × szerokość × wysokość), a większe jest lepsze. Samiec z jedną lub kilkoma samicami wymaga większego terrarium z kilkoma miejscami do wygrzewania i kryjówkami. Gatunek jest szybki i wpada na szybę, gdy czuje się wystawiony na widok. Dlatego używaj wysokiego terrarium z dużą liczbą kryjówek, gęstymi roślinami, nieprzezroczystą tylną ścianą i nieprzezroczystym pasem na dole przedniej szyby.

Urządź je mocnymi, ukośnie ustawionymi gałęziami i podwyższonymi półkami do leżenia, aby zwierzę mogło się wspinać i spać wysoko. Doniczki z wytrzymałymi, nietrującymi roślinami dają schronienie i utrzymują wilgotność powietrza. Duża część wodna, w której zwierzę może się kąpać i nurkować, jest niezbędna (patrz rozdział o wodzie). Podłoże musi zatrzymywać wilgoć: włókno kokosowe, kora cyprysowa lub ziemia ogrodowa bez nawozu i perlitu. Regularnie sprzątaj podłoże i część wodną, a kilka razy w roku wymieniaj całe podłoże.

Pokrywa musi być szczelna i pewna, bo gatunek jest wytrawnym uciekinierem. Lampy grzewcze powinny być w ceramicznych oprawkach i osłonięte siatką.

Czytaj więcej: Wilgotność, zraszanie i wentylacja

TEMPERATURA

Powietrze powinno mieć w dzień 25-30 °C, a miejsce do wygrzewania temperaturę powierzchni 35-40 °C, mierzoną termometrem na podczerwień. W nocy odpowiednie jest 23-26 °C. Wartości są takie same dla trzech popularnych bazyliszków. Zastosuj żarówkę halogenową nad gałęzią umieszczoną wysoko oraz ceramiczny promiennik ciepła z termostatem na noc, jeśli w pomieszczeniu jest zimno, i osłoń wszystkie lampy, żeby zwierzę nie mogło się poparzyć.

Reszta terrarium powinna być chłodniejsza, aby zwierzę mogło wybierać między ciepłem a cieniem. Mierz temperaturę termometrami cyfrowymi przy miejscu do wygrzewania i w chłodnej strefie. Zbyt niska temperatura powoduje słabe trawienie i osłabioną odporność, a zwierzę zawsze musi mieć możliwość ucieczki od ciepła.

Czytaj więcej: Ciepło i temperatura

WILGOTNOŚĆ I WODA

Wilgotność powietrza powinna wynosić 60-80 %. Zraszaj terrarium i liście 1-2 razy dziennie albo zastosuj zamgławiacz lub system deszczowy z timerem i mierz wilgotność higrometrem. Rośliny, wilgotne podłoże i część wodna utrzymują wilgotność, a zwierzęta piją krople z liści. Przed rozrodem można zastosować nieco suchszy i chłodniejszy okres zimowy z wilgotnością 45-55 %, a na sam okres rozrodu podnosi się wilgotność do 80 % lub więcej.

Nie poświęcaj wentylacji na rzecz wilgotności. W stojącym, mokrym powietrzu rozwija się pleśń, a zwierzę ma problemy z drogami oddechowymi i skórą.

WODA I JAKOŚĆ WODY

Terrarium musi mieć część wodną tak dużą i głęboką, żeby zwierzę mogło w niej pływać i nurkować. Przestraszony gatunek ucieka na wodę i pod wodę, więc część wodna powinna znajdować się pod gałęziami i umożliwiać łatwe wyjście. Zwierzę załatwia się do wody, dlatego trzeba ją filtrować lub często wymieniać.

OŚWIETLENIE I UVB

Basiliscus basiliscus jest aktywny w dzień i przez cały dzień potrzebuje UVB, aby wytwarzać D3 i przyswajać wapń. Gatunek wygrzewa się w słońcu i półcieniu nad wodą, a lampa UVB powinna zapewniać strefę Fergusona 2, czyli indeks UV najwyżej około 3 w miejscu do wygrzewania i niższy w pozostałej części terrarium. Zwykle odpowiednia jest świetlówka T5 6 % lub podobna lampa, ale odległość zależy od typu lampy, więc postępuj zgodnie z zaleceniami producenta i najlepiej wykonaj pomiar. UVB nie przechodzi przez szkło ani plastik, a świetlówki wymienia się zgodnie z zaleceniami producenta.

Światło włącza się na 12 godzin i wyłącza na 12 godzin przez cały rok. Uzupełnij je mocnym oświetleniem LED dla roślin i zwierzęcia. Naturalne słońce w siatkowej klatce na zewnątrz latem jest korzystne, ale zwierzę musi mieć cień i nigdy nie może stać w bezpośrednim słońcu w szklanym terrarium.

Czytaj więcej: Światło i UVB Czytaj więcej: Wapń, witaminy i suplementy

ŻYWIENIE

Basiliscus basiliscus jest wszystkożerny z wyraźną przewagą pokarmu zwierzęcego. Dorosłe osobniki dostają głównie owady: świerszcze, szarańczę, karaczany, duże mączniki i pojedyncze dżdżownice. Do tego można raz lub dwa razy w miesiącu podać małą rybkę lub rozmrożoną nowo narodzoną mysz. Owoce, takie jak jagody, mango i papaja, podaje się oszczędnie i tylko dorosłym, ponieważ u młodych powodują luźne odchody. Młode dostają małe świerszcze, małe mączniki i pojedyncze larwy barciaka.

Pokarm oprósza się kilka razy w tygodniu wapniem z D3, a w pozostałe dni preparatem witaminowym. Owady karmowe powinny być dobrze odżywione, zanim zostaną podane. Młode karmi się codziennie, dorosłe co drugi-trzeci dzień. Woda zawsze musi być świeża. Nowe zwierzęta mogą odmawiać jedzenia nawet przez kilka tygodni, zwłaszcza samce, jeśli terrarium jest odsłonięte lub bez kryjówek.

Czytaj więcej: Zwierzęta karmowe: utrzymanie i hodowla

ZACHOWANIE I OBCHODZENIE SIĘ ZE ZWIERZĘCIEM

Basiliscus basiliscus jest płochliwy i szybki i rzadko staje się naprawdę oswojony. Zwierzę nadaje się do obserwacji, a nie do regularnego brania na ręce. Stres objawia się ucieczkami, ocieraniem pyska o szybę i odmową jedzenia. Bierz je na ręce tylko wtedy, gdy to konieczne, i trzymaj pewnie, bo łatwo się wyrywa. Może gryźć i smagać ogonem, ale nie jest niebezpieczne. Ogon może zostać odrzucony i odrasta tylko częściowo.

Samce są terytorialne i nie wolno trzymać ich razem. Walki pojawiają się już w pierwszych miesiącach, a słabszy samiec marnieje i może zginąć. Samca można trzymać z kilkoma samicami w dużym, gęsto obsadzonym roślinami terrarium, ale samice mogą być zachłanne przy jedzeniu i stresować młodego samca. Młode należy więc wcześnie rozdzielić i wychowywać pojedynczo lub w małych grupach tej samej płci. Myj ręce po kontakcie ze zwierzęciem, terrarium i pokarmem, ponieważ gady mogą przenosić *Salmonella*.

Czytaj więcej: Kwarantanna i higiena

Rozmnażanie

DOJRZAŁOŚĆ PŁCIOWA I OKREŚLANIE PŁCI

Samiec ma wyższy grzebień na głowie i grzebień na grzbiecie i ogonie oraz jest większy od samicy. Samice osiągają dojrzałość płciową od 10. miesiąca życia, najpóźniej w wieku około 20 miesięcy, przy długości ciała (od pyska do kloaki) około 14 cm, a samce w drugim roku życia. Większe samce nie dopuszczają mniejszych do rozrodu, więc wiele samców zaczyna się rozmnażać dopiero po trzech-czterech latach. Samce mogą zacząć walczyć od około piątego miesiąca życia.

GODY I KOPULACJA

Kopulację poprzedza kiwanie głową przez samca. Rozród sterowany jest wilgotnością, temperaturą i światłem: okres lekko suchych warunków i niższej temperatury, a następnie wysoka wilgotność 80 % lub więcej i 29-32 °C, przy 12 godzinach światła i 12 godzinach ciemności, pobudza do kopulacji. W naturze okres rozrodczy zaczyna się w marcu. Samca należy łączyć z samicą w dużym terrarium z wieloma kryjówkami, aby mogła się wycofać, i rozdzielić, jeśli jest agresywny.

SKŁADANIE JAJ I ZNIESIENIA

Samica składa 2-20 jaj w zniesieniu, najczęściej 8-12. Większe samice składają więcej jaj. Może mieć kilka zniesień w roku, do czterech-pięciu, rozłożonych na prawie cały rok. Wykopuje dołek i zasypuje go po złożeniu jaj. Zapewnij samicy głęboki pojemnik do składania jaj z wilgotnym piaskiem i ziemią, o głębokości co najmniej 30 cm, inaczej może zatrzymywać jaja.

INKUBACJA

Jaja oznacza się ołówkiem na górze, aby zachować ich ułożenie, i zakopuje do dwóch trzecich w wilgotnym podłożu z wermikulitu i wody w proporcji 1:1 wagowo w inkubatorze. Temperatura powinna wynosić 28-31 °C, a wilgotność być wysoka, zwłaszcza przez pierwsze cztery tygodnie. Wyklucie następuje po 56-90 dniach, a całe zniesienie wykluwa się w ciągu kilku dni.

ODCHÓW MŁODYCH

Młode pozostają w inkubatorze, aż wchłoną woreczek żółtkowy, a następnie przenosi się je do terrarium urządzonego tak jak dla dorosłych, tylko mniejszego. Karm je codziennie małymi świerszczami i małymi mącznikami oprószonymi wapniem i zapewnij UVB. Młode mają duże zapotrzebowanie na wapń. Samce trzeba rozdzielić w wieku około pięciu miesięcy, bo zaczynają walczyć. Trzymaj młode pojedynczo lub w małych grupach osobników tej samej wielkości.

Zdrowie i częste błędy

Większość chorób wynika z błędów w urządzeniu terrarium. Typowe problemy to:

- Metaboliczna choroba kości przy zbyt małej ilości UVB i wapnia.
- Urazy pyska wskutek ocierania go o szybę. Zapewnij spokój, kryjówki i nieprzezroczystą dolną krawędź.
- Problemy żołądkowo-jelitowe i luźne odchody przy zbyt dużej ilości owoców lub zbyt niskiej temperaturze.
- Infekcje dróg oddechowych przy zbyt niskich temperaturach i stojącym, wilgotnym powietrzu.
- Pasożyty, zwłaszcza u osobników odłowionych z natury. Nowe zwierzęta trzyma się na kwarantannie.
- Problemy ze złożeniem jaj u samic bez odpowiedniego miejsca do składania. Stan ten zagraża życiu i wymaga weterynarza.
- Problemy z linieniem przy zbyt suchym powietrzu.

Zdrowe zwierzę ma czyste oczy, zaokrąglony ogon, mocne ciało i jest czujne. Je regularnie i oddycha z zamkniętym pyskiem. Regularnie waż zwierzę, bo utrata masy jest często pierwszym objawem choroby. Udaj się do weterynarza z doświadczeniem w leczeniu gadów, jeśli zwierzę chudnie, nie je lub wydaje się ospałe. Zdecydowanie lepsze są zwierzęta z hodowli, ponieważ osobniki odłowione z natury są bardziej zestresowane i mają więcej pasożytów.

Czytaj więcej: Typowe choroby i objawy choroby Czytaj więcej: Zakup zwierząt: odchów, odłów i transport

Zawsze pytaj kogoś, kto się zna

Ten poradnik to dobry punkt wyjścia, ale nie zastąpi doświadczenia. Zwierzęta są różne, a wielu najważniejszych rzeczy można się nauczyć tylko od ludzi, którzy od lat hodują dany gatunek. Porozmawiaj z hodowcą, doświadczonym terrarystą lub weterynarzem, który zna gady i płazy, zanim kupisz zwierzę - i ponownie, gdy coś wygląda niepokojąco.

Pełny poradnik z mapą i aktualizacjami: herpy.org/pl/legwany/basiliscus-basiliscus